

Výzkum sociálních problémů mládeže má v naší zemi bohaté tradice. Bez ohledu na obrovské potíže, které země prožívala, byl hned po Velké říjnové socialistické revoluci zahájen podle osobního pokynu V. I. Lenina výzkum formování a rozvoje socialistické morálky a způsobu života mládeže. V letech 1920–1930 bylo vydáno kolem 300 knih a brožur věnovaných výsledkům výzkumu nových sociálních procesů, které v té době v SSSR probíhaly. Řada z nich je ještě dnes z vědeckého hlediska velmi zajímavá, např. *Revoluce a mládež*, *Pracující mládež jaká je*, *Práce mládeže*, *Pracující mládež a kniha*, *Jaká je naše mládež* aj.

V roce 1927 byl proveden výzkum vlivu socialistické revoluce na uvědomění dorůstající generace (do šetření bylo zahrnuto 120 tisíc žáků). Výsledky výzkumu byly publikovány v knize *Děti Říjnové revoluce*. Umožnily upřesnit vztah žáků k důležitým politickým otázkám a určit efektivnost různých forem politické propagandy. Podobná hromadná anketní šetření mezi mládeží, týkající se různých problémů, byla v SSSR provedena vícekrát.

Šíře a dostatečně vysoká vědecká úroveň výzkumu problémů mládeže, stejně jako i ostatních výzkumů v minulosti, vyvrací názory, s nimiž se ještě někdy setkáváme, že sociologické výzkumy jsou jakýmsi novým jevem v sovětských společenských vědách.

Od počátku šedesátých let jsou sociologické výzkumy ještě intenzivnější. V mnoha městech vznikají výzkumná střediska. Např. ve Sverdlovsku se široce rozvíjí výzkum životních plánů mládeže, její společensko-politické aktivity, zákonitostí formování myšlení mladých dělníků. Sociologové Novosibirsku provedli rozsáhlou analýzu vztahu mládeže k různým druhům práce — prestiže profesí.

Mnohostranný výzkum se provádí v Leningradě. Objektem výzkumu leningradských sociologů je vztah mládeže k práci, ideály a životní plány mládeže, efektivnost hromadných sdělovacích prostředků a jejich vliv na mládež aj. Sociologická laboratoř Leningradské státní university provedla v období let 1963 až 1969 více než deset rozsáhlých výzkumů ideálů a životních plánů mládeže. Bylo dotazováno více než 25 tisíc lidí. Velmi známý je výzkum problému vztahu mladých dělníků k práci. Tento výzkum vedl V. A. Jadov.

Řada problémů mládeže se zkoumá současně v různých sociologických střediscích. Například problémy vesnické mládeže zkoumá sociologická laboratoř Moskevské Lomonosovovy státní university, Orlovský pedagogický institut v Kurganu a další pracoviště. Byly provedeny výzkumy kulturní úrovně a duchovních potřeb vesnické mládeže a motivů při výběru povolání, analyzovaly se sociálně psychologické zvláštnosti mladých obyvatel dnešní vesnice.

Vzájemné vztahy ve studentském kolektivu a společenská aktivita studentů se zkoumaly v Moskevské státní universitě, v Rostovské a Uralské universitě a v Institutu sociologických výzkumů AV SSSR.

V letech 1966 až 1969 byl v Moskvě, Novosibirsku, Sverdlovsku, Dubně, Rize a jiných vědeckých střediscích proveden výzkum sociálního profilu mladé vědecké a vědecko-technické inteligence.

Kromě základního výzkumu, který provádějí profesionální sociologové vědeckých středisek a kateder společenských věd vysokých škol, je značně rozvinut aplikovaný výzkum problémů mládeže, který provádějí komsomolci a ostatní společenské organizace při řešení konkrétních úkolů vedení mládežnických kolektivů a výchovy mládeže v duchu komunismu.

Velmi užitečná jsou pro výzkum problémů mládeže různá vědecká opatření. Zejména je třeba vyzdvihnout již tradiční všesvazové vědecko-technické konference, které organizuje ÚV VLKSM spolu s ministerstvem vysokého a středního odborného školství SSSR. Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS a s Akademii věd SSSR. V roce 1967 se konala první taková konference — *Mládež a socialismus*. Druhá konference — *V. I. Lenin a komunistická výchova mládeže* — se konala v roce 1970, třetí — *V. I. Lenin a mládež* — se připravuje v roce 1974.

I z tohoto krátkého přehledu základních směrů sociologických výzkumů mládeže v SSSR je již zřejmá šíře záběru všech základních problémů mládeže. Z tohoto přehledu je rovněž vidět, jaká se vytvořila soustava výzkumných středisek, jejichž činnost koordinuje Institut sociologických výzkumů AV SSSR.

Z našeho hlediska je však třeba tento přehled doplnit podrobnějším rozбором teoretických a metodologických principů a systemizací výsledků výzkumu problémů mládeže. V rámci jednoho článku to nelze provést pro všechny problémy. Vyčlenili jsme za tímto účelem pouze jeden — problém sociální aktivity mládeže.

Sociální aktivita mládeže je důležitým problémem současnosti. Účast mládeže ve společenském životě, zaměření jejich zájmů a potřeb, energie, s níž mládež bojuje za řešení problémů, které stojí před společností — to vše je ukazatelem sociální zralosti mládeže. Za existence různých sociálních systémů ve světě se řeší problém sociální aktivity mládeže v každém tomto systému různým způsobem a na odlišném sociálně ekonomickém základě.

Například rozbor řady prací zahraničních autorů¹ nás opravňuje k tomu, abychom je rozdělili do určitých skupin podle základních metodologických principů výzkumu a podle nazírání na problémy mládeže. Velká skupina sociologů spojuje so-

ciální aktivitu mládeže s biologickými zvláštnostmi jejího věku. Z hlediska těchto sociologů jsou pravicová i levicová vystoupení mládeže vyvolána převážně nutností projevu síly a nezkrotné energie. Na tomto základě je zcela logický závěr o nevyhnutelnosti „vzpourey“ mládeže v jakékoli společnosti. Mnozí sociologové hledají příčinu vzniku problémů mládeže v důsledcích vědeckotechnické revoluce, která urychluje rozvoj společnosti, a tím ztěžuje sociální adaptaci mladé generace. Charakteristickým rysem mnoha zahraničních sociologů je nazírání na problémy mládeže jako na problémy jejího anomálního chování, či problémy přizpůsobování mládeže ke stávajícímu sociálnímu systému. Existence uvedených problémů a příčin, které je vyvolávají, se dá stěží popírat. Z našeho hlediska však je sotva možné považovat kteroukoliv z těchto příčin za hlavní. Základem těchto problémů jsou sociální vztahy, které vládou ve společnosti, a právě tyto vztahy určují problémy mládeže a vytvářejí možnosti pro jejich řešení.

Široké možnosti pro rozvoj a projevení aktivity při přetváření všech stránek života poskytuje mládeži socialistická společnost.

Aktivita v práci, v poznávání, ve společensko-politické činnosti — to jsou kvalitativní rysy mládeže, jejichž formování naše společnost vždy věnovala a věnuje zvláštní pozornost. Socialistická společnost je hluboce zainteresována na širokém zapojování mladé generace do řešení společenských problémů v různých oblastech sociálního života. Uskutečnění tohoto úkolu závisí do značné míry na činnosti různých sociálních institucí.

Při výzkumu sociální aktivity různých kategorií mládeže vyčleňují sovětští sociologové celou řadu problémů, jejichž řešení bude napomáhat procesu přetváření možností vytvořených socialismem pro aktivizaci mládeže v reálnou skutečnost. V této řadě problémů lze jako základní uvést:

¹ Genyberg, E.: *Values and Ideals of American Youth*. Columbia Un. Press 1961; Goodman, P.: *Growing ad Absurdum. Problems of Youth in the Organized Society*. New York 1962; MacIver, R. M.: *Dilemmas of Youth in America Today*. New York 1962; Erik Erikson, H.: *Youth: Change and Challenge*. New York 1963; Parsons, T.: *A Sociologist's View at Values and Ideals of American Youth*. New York 1963; Musgrave, F.: *Youth at the Social Order*. London 1964; Michael, D.: *The next Generation. The*

Prospect ahead for the Youth of Today and Tomorrow. New York 1965; Mays, D.: *The Young Pretenders*. London 1965; Keniston, K.: *The Uncommitted Alienated Youth in American Society*. New York 1965; Schelsky, H.: *Die skeptische Generation*. München 1965; Hambett, Ch. - Severson, D.: *Generation*. London 1966; Keniston, K.: *Young Radicals*. New York 1965; Reich, Ch. A.: *The Greening of America*. York 1970.

a) rozpor mezi principiální možností, kterou poskytuje socialismus pro aktivní účast veškeré mládeže ve společenském životě, a úrovni skutečné účasti mládeže v práci společnosti; b) rozpor mezi příznivými celospolečenskými podmínkami a ne vždy příznivými konkrétními pracovními a životními podmínkami; c) rozpor mezi přetížením nebo zvýšeným zaneprázdněním společenskými záležitostmi u jedné a neúčasti jiných mladých lidí.²

Zřejmě lze uvést i některé jiné problémy, jako rozpor mezi růstem potřeb a možností jejich realizace apod.

Uvedené problémy jako celek i jejich různé aspekty jsou zkoumány různými metodami u různých kategorií mládeže a v souvislosti s jinými sociálními problémy. Tyto problémy nezbytně doprovázejí výzkum zájmů a životních problémů mládeže, výzkum struktury a obsahu její činnosti ve volném čase a preferenci v oblasti mezilidských vztahů atd.³ Problém sociální aktivity se zkoumá i při rozsáhlých výzkumech různých kategorií sovětské mládeže.⁴ Nejúplněji a neaktivněji se však sociální aktivita zkoumá při sociologických výzkumech, které jsou zvláště věnovány tomuto problému.⁵

Rozbor výzkumů daného problému, provedených v SSSR v posledních letech (1967–1973), umožňuje vyčlenit základní metodologické principy, jimiž se sovětská sociologové řídí ve své práci. Krátce se dají vyjádřit takto:

1. Při určující úloze sociálního prostředí je osobnost aktivní ve formování své podstaty, tzn., že osobnosti nejen závisejí na společenských vztazích, ale vytvářejí je.⁶

2. Osvojování společenských zkušeností a realizaci vlastní sociální podstaty člověk uskutečňuje prostřednictvím určité činnosti.

3. Spojení společenských podmínek a činnosti osobnosti se realizuje prostřed-

nictvím potřeb a zájmů. „Nikdo nemůže něco učinit, aniž to zároveň učiní kvůli nějaké své potřebě...“⁷ Z toho vyplývá, že aktivitu určují potřeby, avšak i potřeby se formují v procesu aktivní činnosti.

4. Aktivita sociálně organizované hmoty je schopnost subjektů společenského života uvědomělé vzájemné součinnosti s prostředím a změna a přetváření i sebe sama.

5. Člověk nemůže být absolutně pasivní, do určité míry je vždy sociálně aktivní. Znamená to, že v různých druhích činnosti může být míra jeho aktivity různá. Vysokou aktivitu subjektu charakterizuje pouze společensky významná činnost, kterou si člověk uvědomuje, která se rodí z jeho vnitřních potřeb a kterou člověk emocionálně prožívá jako svou vlastní. Stupeň tohoto uvědomění může být různý, a proto se dá sestavit určitá stupnice kvalitativních stavů sociální aktivity. Spojení těchto kvalitativních charakteristik sociální aktivity s kvantitativními ukazateli (intenzita, periodičita, vynakládaný čas apod.) se dá považovat za určitou úroveň aktivity.

6. Zkoumáme-li dále různé druhy činnosti, musíme brát zřetel na specifické projevy sociální aktivity v každém tomto druhu činnosti.

Pro charakteristiku podstaty osobnosti mají velký význam následující druhy činnosti: profesionálně pracovní, společensko-politická, tvůrčí a teoreticky poznávací. Tyto druhy činností člověk potřebuje v různé míře a kromě toho jsou relativně samostatné, tj. účast na jedné činnosti vždy nevyvolá účast v jiné činnosti.

Pro různé kategorie lidí je jeden z těchto druhů činností základní. Skutečnost účasti v základní činnosti sama o sobě není ukazatelem sociální aktivity. Jako indikátor se zde dá použít vysoká intenzita této činnosti, vyšší než je potřebná úroveň vyvolaná uvědoměním si společenské důleži-

² *Obščestvennaja aktivnost' molodoži*. Moskva, Molodaja gvardija 1970, s. 8.

³ Viz např. Ikonnikov, S. N. - Lisovskij, V. T.: *Molodož' vstupajet v žizn'*. Leningrad 1969; Torsujev, J. V.: *Obščestvo i molodož'*. Moskva 1971; Volkov, J. E.: *Socialnyje problemy molodoži*. Moskva 1971.

⁴ Rubin, B. - Kolesnikov, J.: *Student glazami sociologa*. Rostov 1968; Kulagin, A. C.: *Pokolenije optimistov*. Moskva 1968; Slepov, I. M. - Křazev, B. V.: *Molodož' sela segodnja*. Moskva 1972; Kugek, S. A. - Nikanorov, O. M.: *Molodyje inženery*. Moskva 1971; V. I. Lenin i kommunističeskoe vospitanije molodoži. Vsesojuznaja konferencija, 3 sekcija, Moskva

1970; *Obščestvennaja aktivnost' molodoži*. Moskva, Molodaja gvardija 1970.

⁵ *Obščestvenno-političeskaja aktivnost' trudaščichsja*. Sverdlovsk 1970. Christova, I. C. - Komarov, E. G. - Iščenko, T. V.: *Puti formirovanija socialnoj aktivnosti ličnosti pri socializme*. Moskva, Mysl 1970; Volkov, J. E.: *K metodologii analiza socialnoj aktivnosti molodoži*. Moskva 1970; Bogdanova, T. P.: *Trud i socialnaja aktivnost' molodoži*. Minsk 1972.

⁶ Lenin, V. I.: *Spisy*, sv. 1. Praha 1951, s. 422.
⁷ Marx, K. - Engels, B.: *Spisy*, sv. 3. Praha 1958, s. 256.

losti této činnosti. To, že se člověk zúčastňuje činností, které pro něj nejsou základní, se již nedá považovat za projev vyšší úrovně sociální aktivity. Společensko-politická činnost nemá např. pro většinu lidí pevnou přímou determinovanost ze strany materiálních podnětů, a proto již samotná účast člověka v této činnosti svědčí o jeho aktivitě. Samotný tento ukazatel, jak vyplývá z výše uvedeného výkladu, však nestačí, protože účast v činnosti, která není základní, může být považována za vynucenou zvnějšku. To znamená, že pro doplnění je k této skutečnosti ještě třeba další ukazatel a tím je hodnotový vztah člověka k činnosti, tj. zahrnuje-li člověk tuto činnost do soustavy svých hodnot a jaké místo v této soustavě zaujímá. Tento vztah může být zafixován na racionální a emocionální úrovni. *Racionální vztah* dává hodnocení významnosti nebo nevýznamnosti dané činnosti pro společnost a pro sebe osobně (hodnotí se v termínech „kladný“, „neutrální“, „záporný“). *Emocionální vztah* souvisí s působením obsahu, procesu a výsledků činnosti na city osobnosti a fixuje se prostřednictvím uspokojení člověka z této činnosti — zda se mu líbí, nebo nelíbí.

Kromě přímé fixace těchto prvků vztahu ke společensko-politické činnosti může fixace probíhat prostřednictvím základních motivů pro účast nebo neúčast člověka v této činnosti. Právě v motivaci se fixuje celkový vztah člověka k dané činnosti, pochopení cílů a výsledků činnosti a nakonec i uvědomění si potřeby této činnosti.

Společensko-politická činnost se uvažuje i jako oblast realizace základních mravních a ideových hodnot osobnosti a společnosti, jako oblast, v níž se formují hodnotové orientace. Při tomto přístupu můžeme zjistit, nakolik je sociální hodnota též osobní hodnotou, tj. vyjasnit míru konzistence nebo inkonzistence osobních a sociálních hodnot. Pro takovéto porovnání je třeba nalézt indikátory, jimiž by se dala vyjádřit sociální hodnota společenské činnosti, a zafixovat tuto činnost jako hodnotu osobnostní. Za indikátor sociální hodnoty daného druhu činnosti se dají považovat funkce této činnosti, které lze vyjádřit pro-

střednictvím cílů uskutečňovaných v procesu této činnosti.

Funkce mohou být pravděpodobně tyto:⁸

1. *Sociální funkce* — společenská činnost vystupuje jako prostředek zapojení mládeže do řízení společenských záležitostí.

2. *Praktická funkce* — společenská činnost se využívá k boji s nedostatky, ke zlepšování pracovních a životních podmínek, ke zlepšení činnosti různých organizací.

3. *Tvůrčí funkce* — společenská činnost je oblastí i prostředkem seberealizace osobnosti.

4. *Výchovná funkce* — ve společenské činnosti probíhá proces ideového a mravního zdokonalování osobnosti.

5. *Funkce adaptace* — účast ve společenské činnosti se považuje za podmínku úspěšné adaptace osobnosti v kolektivu.

Osobnostní hodnota společenské činnosti se určuje prostřednictvím motivů, zájmů a potřeb člověka v této oblasti. Na základě soustavy hodnot osobnosti a jejich zájmů se vytváří možnost uvědomit si potřebu tohoto druhu činnosti a formuje se určitá orientace na tuto činnost. Charakter této orientace se určuje prostřednictvím všeobecného hodnocení společenské činnosti jako celku.

Celkové kladné hodnocení společensko-politické činnosti hovoří o tom, že osobnost uznává tuto činnost jako sociální hodnotu. To však ještě neznamená, že je tato činnost nutně zahrnuta do soustavy hodnot dané osobnosti.

O zahrnutí činnosti do soustavy hodnotových orientací osobnosti může svědčit skutečnost účasti v činnosti při kladném vztahu k této činnosti, anebo ochota se zúčastnit. Hluboku orientace dané osobnosti na společensko-politickou činnost pomáhá vyjasnit motivace. Svědectvím o stabilitě této orientace je chování v projektní situaci, která nevypovídá ani tak o možném chování v budoucnosti, jako o současném vztahu k dané činnosti.

Kladné hodnocení společenské činnosti, stabilní soustava hodnotových orientací osobnosti, zahrnující orientaci na společensko-politickou činnost a rovněž rela-

⁸ Viz *Общественно-политическая активность трудящихся*. Свердловск 1970; *Общественная активность молодежи*. Москва 1970; Rubín, B. — Kolesnikov, J.: *Студент глазами социолога*. Ростов 1968.

tivně vysoké časové nároky na tuto činnost, mohou svědčit o existenci kladné orientace. Ukazatele, jako jsou chování v projektivní situaci a časové nároky, pomáhají určit míru rozvoje a stability zaměření.

Lze tedy tvrdit, že informace potřebné pro charakteristiku sociální aktivity nějaké skupiny mládeže musí nutně obsahovat:

a) znalosti celkového vztahu ke společenské činnosti (celková orientace);

b) znalosti o skutečné účasti nebo neúčasti na určitých druzích společenské činnosti a stupeň intenzity této účasti;

c) motivy účasti a neúčasti na této činnosti.

Takovéto informace byly získány jako výsledek celé řady výzkumů různých sovětských sociologů v období let 1967–1973. Potvrzují je do značné míry i údaje ze šetření, které jsme provedli mezi experty pro problémy studentské mládeže na podzim roku 1973.

Systemizace těchto informací na výše uvedeném základě nám umožňuje, abychom provedli charakteristiku základních kategorií sovětské mládeže z hlediska sociální aktivity.

Hlavní oblastí projevu sociální aktivity sovětské mládeže, která pracuje v oblasti materiální výroby, je pracovní činnost. Formou projevu aktivity je účast v socialistické soutěži a boj za zvyšování produktivity práce a kvalitu výroby.

Výzkumy mladých dělníků ukazují, že vysoká aktivita v pracovní činnosti je těsně korelována s ostatními druhy činností – tvůrčí (účast v technické tvůrčí činnosti, v racionalizačním a novátorském hnutí), teoretickopoznávací (úsilí o zvýšení vzdělanosti, kultury a kvalifikace) i společenské (účast v činnosti různých společenských organizací).

Celkový průměr účastníků společenské činnosti je mezi mladými dělníky 60–65 %. Zjišťuje se korelace mezi úrovní vzdělání a společenskou činností. Při vyjasňování motivů účasti ve společenské činnosti uvedlo zhruba 40 % důležitost této činnosti pro společnost. Celková kladná

orientace na společenskou činnost byla zaznamenána zhruba u 95 % mladých dělníků.⁹

Pokud jde o vesnickou mládež, zabývá se společenskou činností skoro každý druhý člověk.

Výzkum motivů společensko-politické činnosti ukazuje, že sovětská vesnická mládež spojuje svou účast v této činnosti s motivy, které vyplývají ze zájmů společnosti. Pouze jeden z každých dvaceti šesti respondentů se odvolával na motivy, které leží mimo sféru společenských zájmů.

Výzkumy ukazují, že vesnická mládež považuje sociální aktivitu za samostatnou hodnotu. Jenom tři procenta dotázaných nepřikládají společenské činnosti samostatný význam.¹⁰

Stabilní orientace na společensko-politickou činnost a potřeba aktivní účasti ve společenských záležitostech jsou charakteristické nejen pro ty, kteří se zabývají společenskou činností. 35 % mládeže, která se dosud nezúčastňuje této práce, přímo prohlašuje, že má zájem se jí zúčastnit.

Rozbor údajů z výzkumů studentské a školní mládeže umožňuje rovněž učinit celkové závěry o účasti této mládeže na společenské činnosti, o potřebě této činnosti a motivech účasti. Přibližně 56–58 % studující mládeže se určitým způsobem zúčastňuje společenské činnosti. Důležitým potvrzením vysoké sociální aktivity je podle našeho názoru rovněž skutečnost, že v současné době je každý sedmý student účastníkem stavebních brigád. Tisíce studentů sovětských vysokých škol jsou zapojeny do různých druhů technické a vědecké tvůrčí činnosti.

Výsledky početných anket hovoří o tom, že přes značný nedostatek volného času se studentská mládež aktivně zabývá společenskou prací a činí to s hlubokým uvědoměním i s pochopením důležitosti a nutnosti této stránky lidské činnosti pro společnost i pro sebe.

Například mezi důvody, které podněcují studenty k účasti ve společenské činnosti, zaujímá první místo „snaha přinášet lidem užitek“, na druhém místě je „chápání důležitosti společenské činnosti pro společnost“

⁹ Podle údajů z různých studií v období 1967 až 1973.

¹⁰ Viz Slepkov, I. M. – Kňazev, B. V.: *Molodož*

sela segodnja. Moskva, Molodaja Gvardija 1972. Tyto údaje jsou potvrzeny v celé řadě dalších studií vydaných v posledních letech.

a na třetím „pocit odpovědnosti ke kolektivu“.

Celkovou kladnou orientaci na společenskou činnost má 94–96 % žáků a studující mládeže.¹¹

Sociálnímu profilu mladých vědeckých pracovníků, inženýrů a techniků jsou rovněž vlastní rysy, které charakterizují vysokou úroveň jejich sociální aktivity. 95 % mladých vědecko-technických pracovníků chápe nutnost společenské práce a vidí v ní projev své občanské povinnosti vůči společnosti. Kolem 70 % se tak či onak zúčastňuje této činnosti.¹²

Pro 63 % vědců, inženýrů a techniků je motivem k účasti na společenské činnosti přání zlepšit práci společenských organizací, aktivně se účastnit řešení různých problémů a snaha bojovat s nedostatky. 27 % mladých odborníků prohlásilo, že se účast ve společenské činnosti pro ně stala potřebou. Tato kategorie mládeže přikládá velký význam obsahové stránce společenské činnosti, tomu, aby odpovídala jejich sklonům a zájmům, a tomu, aby dodržo-

vání tohoto požadavku zabezpečovalo vysokou efektivnost činnosti.

Stručný rozbor výsledků výzkumů problematiky aktivity sovětské mládeže nám tudíž umožňuje učinit některé závěry.

1. U různých kategorií mládeže lze pozorovat určité rozdíly v úrovni a formách převládajícího projevu sociální aktivity. Je to podmíněno jejich základní činností, úrovní vzdělání, věkem a jinými sociálně demografickými faktory a rovněž rozdílnou úrovní práce společenských institucí ve školách i v podnicích.

2. Pro všechny kategorie sovětské mládeže je však společná vysoká úroveň sociální aktivity ve všech oblastech činnosti (pracovní, poznávací, tvůrčí, společensko-politická). Základem této úrovně je pokrokové socialistické zřízení a jeho sociální hodnoty.

3. U převážné většiny sovětské mládeže se zformovala kladná orientace a na jejím základě se v procesu socializace formuje potřeba společenské činnosti. Tato činnost je organicky spojena se soustavou sociálních hodnot všech kategorií mládeže SSSR.

¹¹ Materiály Všeuské konference *Molodož i socializm*, Moskva 1967.

¹² Výsledky průzkumu expertů provedeného na podzim 1973 v Kyjevě a v Moskvě.